

„...una dintre cele mai frumoase biserici din Dobrogea.”

Pr. Marin Popescu (Corespondență 1928)

Atât *Marele Dicționar Geografic al României*¹ cât și M.D. Ionescu² și reputatul cercetător de arhive, preotul Eugen Drăgoi, fixează vechimea bisericii din Telița la anul 1803. Tradiția populară vorbește despre existența unei așezări românești înainte

de venirea rușilor în aceste locuri: „Oamenii aceia au murit de ciumă, rămânând locul pustiu”, spun bătrânii satului la anul 1939³. Apostol D. Culea⁴ coboară vechimea bisericii până la anul 1800, tot el scriind că școala s-a înființat mult mai târziu, în 1884 (1883, potrivit prof. Mihai Albotă, *Istoria învățământului tulcean de la începuturi până la anul 2007*, primul învățător, originar din Târgu Jiu, fiind I. Mateescu, absolvent de școală normală). Tot tradiția reține că a existat „un schit de călugări”, „cam prin mijlocul satului și anume în actualele grădini și locuri de case ale lui I. Popovici și Nichita T. Vasiliev [...]. Nu mai este nici o urmă din această așezare. A existat o biserică veche, săpată în pământ, care a fost reparată după așezarea stăpânirii românești »⁵. Existența unui

schit cu 4-5 călugări înainte de 1877, în apropierea localității Telița, este amintită de Nifon Bălășescu și confirmată de generalul Ștefan Fălcoianu⁶. Făcută în timpul stăpânirii turcilor, cea dintâi biserică din Telița despre care avem mărturii scrise de la preotul Marin Popescu – pe seama căreia fusese hirotonit la 24 ianuarie 1898 și care

slujise în altarul ei aproape 14 luni - , era „mică” și „săpată mai mult în pământ”. Războiul din 1828 a ocolit-o, un real scut de apărare fiindu – i împărăția codrului, care domnește și astăzi, pe dealurile domoale ale satului. Au propovăduit aici Cuvântul lui Dumnezeu – până la instalarea primului preot român, Marin Popescu - preoții Ioaniki, Nicolae Moruzov (transferat la biserica „Schimbarea la Față” din Tulcea în 10 iunie 1885, unde va sluji până la sfârșitul vieții), Ion Volenco (posibil suplinitor o perioadă, paroh la biserica din Hamcearca) și Ion Curhanski, care repară biserica în 1896, când Protoieria Tulcea o înzestrea cu 12 minee. În timpul aceluiași preot, la 1895, se strâng 22 lei din comuna Telița și 13, 20 lei din cătunul Poșta, pentru

construirea bisericii din Chilia Veche.

Biserica a ars în timpul preotului Marin Popescu, într-o zi de vineri, 26 martie 1899, "ora 6 seara", după cum însuși preotul consemnează pe prima copertă, verso a "Dumnezeștilor Liturgii". De la acest locaș se păstrează în curtea bisericii actuale

un monument (posibil Sf. Masă) cu un turnuleț, având în vârf crucea cu semiluna la bază.

După cum arată documentele din arhiva parohiei, la anul 1882 se cheltuiau 450 lei cu salariile personalului bisericii (paroh, cântăreț și "pășitorul și servul bisericii"), când epitropia era compusă din parohul Nicolae Moruzov, Parfentiu Condratov (71 de ani la 1900) și Mihail Iacobov⁷. Parohul Nicolae Morozof era plătit cu 15 lei, cântărețul Andrei Feodorov cu 7,50 lei, iar "Guardianul" Vasile Mihailov, cu 3 lei⁸. În luna martie 1883, statul de plată este semnat de "Preotu Ioan Volinco" și epitropii Andrei Feodorov și Vasile Mihailov⁹. Primar era V. Ifimov, consilieri Carpo Axentiev, Ivan Damianov, Vasili Avimov și Mihail Eroftie.

În același an, 1899, când a ars locașul vechi, s-a ridicat, din analoghie, casa de rugăciune cu hramul *Înălțarea Domnului*, sfințită în 12 decembrie 1899¹⁰, existentă și astăzi, cu funcție de paraclis din anul 1989, în care se va sluji până la terminarea reparațiilor de consolidare și renovare a bisericii actuale. Și în timpul preotului Marin Popescu, la 1900 și 1902, credincioșii parohiei au contribuit cu 21,70 lei, respectiv 18,50 lei, din "ofrande benevole", pentru construirea monumentalei biserici din Chilia Veche, după cum reiese din Condica de milă a parohiei „Sfinții Voievozi”.

În 28 iulie 1901, se săvârșește slujba de sfințire a locului și punere a pietrei fundamentale la biserica actuală, purtătoare, până astăzi, a hramului *Nașterea Maicii*

Domnului, construită între anii 1902 – 1909, „pe locul celei arse”, după cum hotărâse Episcopia Dunării de Jos. În același an, Protoieria Tulcea "face cunoscut despre îngroparea osemintelor găsite cu săparea șanțului pentru temelia bisericii”.

Recepția definitivă a lucrărilor de construcție s-a făcut în 28 octombrie 1908. Biserica a fost sfințită în 8 septembrie 1909, având montată provizoriu "catapeteasma veche de la casa de rugăciune". Ea a fost clădită prin râvna și cu osteneala aceluiași preot, Marin Popescu, din dania credincioșilor, care au contribuit timp de zece ani cu a zecea parte din roadele pământului: „a fost făcută numai cu cheltuiala locuitorilor enoriași, cu analoghie și dijmă din recolta de pe câmp...”, scrie parohul. Fundația și zidurile bisericii au fost ridicate din zidărie de piatră cu mortar de var. Locașul are formă de cruce cu 6 turlă, cf. planului de construcție despre care se spune că a fost adus de la Mănăstirea Lavra Pecerska – Kiev (Ucraina). Arhitect, Donceff. Suprafața clădită - 360 mp, 34 m lungime, 13 m lățime, aprox. 40 m înălțime (de la sol până în vârful crucii de la turlă). Șase stâlpi masivi din zidărie de piatră cu mortar de var susțin arcele pronaosului și naosului. Biserica nu a fost pictată.

În anii următori se strâng fonduri pentru "grijitul și văruiatul bisericii" atât la casa de rugăciune cât și la biserica nouă. La 1911 se strângeau fonduri cu Condica de milă, acțiune care continuă și în 1912 - 1914. În 1912 se termină de lucrat catapeteasma, executată din lemn de tei sculptat și se pictează icoanele iconostasului de către marele pictor dobrogean Enache Cardaș, lucrare întreruptă din cauza războiului: „după război, cu toate greutățile și vremea de scumpete n'am lăsat lucrul

în părăsire și stăruind printre locuitorii mei enoriași am găsit pe bunul și milostivul creștin enoriaș Nichifor Condrat care cu a sa cheltuială s'a oferit de a zugrăvi și polei cu aur ușile și icoanele împărătești", scrie parohul M. Popescu.

În 1913, Primăria Telița a intenționat să preia și să transforme casa de rugăciune în școală, cerere respinsă în 1915, atât de parohul M. Popescu cât și de Protoieria Tulcea. La 1913 biserica avea cor condus de învățătorul diriginte al școlii din Telița, la 1915/1916 Gh. D. Agapie și C. Gr. Constantinescu.

Dintr - o corespondență către Protoierie a preotului M. Popescu, de la anul 1923, aflăm că între anii 1920 - 1923, s-au realizat: „vopsitul și poleitul cu aur catapeteasma, mici reparațiuni la acoperișul

bisericeii, punerea

geamurilor pe unde era sparte, reparatul gardului cu scânduri la curtea bisericeii și la cimitir ce erau distruse cu războiul. Toate acestea s'a făcut fără deviz, prin buna înțelegere, contribuind în mod benevol fie care locuitor enoriaș cât l'a lăsat inima. Ca meșter - la poleitul catapeteasmei i-a fost Dl Iosif Dunaef din Tulcea, valoarea nu se poate preciza, căci a făcut fie care locuitor câte o bucată până ce s'a terminat toată catapeteasma de poleit, cum și icoanele ce mai era de pictat." În 1927, parohul se adresează prefecturii județului pentru a interveni pe lângă Primăria Telița să cuprindă în buget bani pentru o reparație radicală la biserica nouă, "ce de când s'a construit - anul 1902 - nu i s'a făcut nici o reparație", totuși în curând are absolută nevoie de o asemenea reparațiune la acoperiș, tencuiala pe afară și pe sus în interior la ferestre și de s'ar putea a se zugrăvi cel puțin în interior. Locuitorii enoriași arată multă dragoste creștinească față de sf. biserică, nu pot în prezent a contribui pentru reparațiunea bisericeii, fiind cu totul lipsiți de mijloace pe de o parte de pe urma războiului, iar pe de alta și din cauza acestui an ce a fost atât de secetos...-ba în acești ani a mai contribuit și la localul nou de școală ce se construiește în sat și care e aproape terminat".

La 1928, parohia Telița avea 218 familii cu 1060 de suflete, fusese împroprietărită de stat, la 1889, cu 10 ha pentru folosința personalului bisericeii, iar biblioteca parohială, distrusă în timpul războiului, a fost reorganizată și avea peste 100 volume: "poporul se folosește de ia, numai cei care știu carte românească, satul

fiind locuit numai de Ruși". În 1928 încep lucrările de reparații ale bisericii, cu meșterul Grigore Simagostin din Tulcea.

Noi reparații s-au întreprins în timpul pr. Constantin Dobrescu și pr. I. I. Alexandru. După efectuarea lucrărilor de consolidare a turelor și zidurilor, în 1976, precum și a altor reparații după cutremurul din 1977, biserica este resfințită, în timpul parohului Vasile Nacu, la 19 februarie 1978, de arhimandritul Ieronim Motoc, vicar administrativ, delegat de I.P.S. dr. Antim Nica.¹¹

Începând din anul 2000, pr. paroh Chiriță Nicolae și episcopul Dincă Ilie (între timp decedat) au făcut demersuri pentru asigurarea fondurilor necesare executării lucrărilor de consolidare și reparații. În 2002, actualul preot paroh construiește o trapeză spațioasă în curtea bisericii, portalul la intrarea pe alea către casa parohială și clopotnița. Casa parohială veche era lipită de casa de rugăciune; în ruine fiind, a fost dărâmată în 2003.

Au slujit la această biserică: pr. Marin Popescu, Gușatu Dumitru, Constantin Dobrescu, Lungu Grigore, Andrei Porcescu, I. I. Alexandru, Nicoară D., Tuluceanu Tudor, Istrate Dumitru, ierom. Pavel Lungu, econ.stavrofor Nacu Vasile, Malcea Gheorghe, Damian Dumitru, Ioniță Georgel, Râmboi Ion, Ene D. Ion, în prezent Chiriță Nicolae, preot paroh din 25 martie 1999.

În cimitirul satului odihnesc pr. Marin Popescu (1873 - 23.12.1943), prezbitera Elena Popescu (1876 - 1910) și preoteasa Teoctista Porcescu (1887 - 1961). În cimitirul *Eternitatea* al orașului Tulcea sunt înhumați pr. Constantin Dobrescu și pr. Ene D. Ioan.

În Telița a văzut lumina zilei, în 24 iunie 1885, compozitorul și dirijorul Ioan Moruzov, fiul preotului Nicolae și al Mariei Moruzov.

Abrevieri:

APT-Arhiva Parohiei Telița;

DJTAN - Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Tulcea

Bibliografie:

1. *Marele Dicționar Geografic al României*, vol.V, 1902, p.592;
2. M. D. Ionescu, *Dobrogea la începutul veacului al XX-lea*, București, I.V. Socecú, 1904, p. 411;
3. DJTAN, Fond Pref.-Adm., dosar 893/1939, f.50;
4. Culea, Apostol D., *Cât trebuie să știe oricine despre Dobrogea. Trecutul-prezentul-viitorul*. București, Editura Casa Școalelor, 1928, p.139;
5. DJTAN, Fond Pref.-Adm., dosar 893/1939, f.50;
6. Bitoleanu I. Runcan N. *Dobrogea – vatră a creștinismului românesc*, Constanta, Ex Ponto, 2001, p.223;
7. APT, Budget și cheltuețele Bisericeii din Comuna Thelița din plasa și județul Tulcia pe Anul financiar [foaia ruptă];
8. APT, Stat constatând prezența și aquitarea personalului Bisericeii Com. Teliza pe luna Iunie 1882/83;
9. APT, Stat constatând prezența și solda pers. Bisericeii Com. Teliza pe luna Martie 1883;

10. APT, dosar Acte contabile 1882-1915, Registru de intrări, nr.crt.53, adresa nr.1068/6.12.1899 prin care "Prea Cucernicul Protoiereu face cunoscut, că pentru ziua de 12 Decembr. va fi în această Parochie spre a sfinți casa de rugăciuni";
11. "Glasul bisericii", XXXVII, 3-4 martie-aprilie 1978, p.408;

Fotografii:

1. Monument pe locul locașului de cult din vremea turcilor.
2. Preoții N. Moruzov și Ion Curhanski (Extras din Tabloul "Clerul din Urbea și Județul Tulcea la 1900" realizat de Episcopia Dunării de Jos)
3. Casa de rugăciune de la 1899 cu Detaliu ușă diaconească Sf. Arhanghel Mihail.
4. Biserica din Telița (Foto Valeriu Leonov).

prof. Doina Lelia Postolach, bibliograf

